

С Т А Н О В И Щ Е

на дисертационен труд на тема:

„Особености на когнитивния модел при социална тревожност“

Докторант: София Димитрова

Автор: проф. д.пс.н. Людмил Георгиев

Представеният за рецензиране дисертационен труд, чрез който неговата авторка София Димитрова желае да получи научната и образователна степен „Доктор“ (по специалност Психология, 3.2. Клинична психология), е посветен на проблемна област, която притежава както традиционна, така и актуална теоретична и практическа стойност. Нещо повече, проблемът за депресията или тревожността придобива изключителна значимост в съвременната ни ситуация, чиито травми едва ли ще бъдат преодолени в обозримо бъдеще – факт, за който едва ли са необходими пространни доказателства, особено в едно по необходимост кратко становище. Ето защо считам, че самият избор на тема, която на свой ред е разработена твърде прецизно, представлява сам по себе си един обобщен принос, за който докторантката София Димитрова заслужава само адмирации.

В структурно отношение разработката е представена чрез четири глави и впечатляващ списък на използваната литература, разположени в обем от 232 стандартни страници. Тук прави впечатление, че уводът и заключението са вписани съответно в първа и четвърта глава, а не са изведени като самостоятелни раздели в текста. Разбира се, това обстоятелство може да създаде впечатление за дисбаланс на дисертацията, особено за един по-критичен естетически наглед, но в крайна сметка писането на дисертация е собствен творчески процес, в който авторите са свободни да изразяват себе си, включително по отношение и на оформянето на текста. От такава гледна точка считам, че във формално

отношение дисертационният труд изпълнява изискванията за разработки от подобен характер, за което авторката също така заслужава одобрението на достопочтенните членове на уважаемото жури.

В първата глава, озаглавена „Въведение структурирен обзор“ и разположена на 124 стандартни стандартни страници, докторантката е представила впечатляващ преглед на основните понятия, чрез които по-нататък ще бъде интерпретирана темата на дисертацията. Достатъчно подробно са представени видовете тревожни разстройства, за да се оформи авторската рамка на идеята за социалната тревожност, а също така и различните фактори, които я причиняват. Поставен е и акцент върху модерната концепция за ментализацията на Питър Фонаги и Антъни Бейтман, чрез която се оформя отношението към хумора като един от основните показатели на метакогнитивното функциониране, съгласно оригиналната позиция на докторантката. Избързвайки малко, защото обикновено препоръките се отправят в края на рецензията или становището, но като имам предвид и дискусията на вътрешната защита, си позволявам в бъдещите си разработки авторката да използва термина „остроумие“ не само заради факта, че в своята студия от 1905 г. „Остроумието и неговото отношение към несъзнаваното“ самият Зигмунд Фройд използва този термин, но и защото ми се струва, че чрез него ще може да бъде избегнат дебата за „черния“ и „белия“ хумор, както се случи на въпросната дискусия. Разбира се, това е пожелание, с което авторката може и да не се съгласи, което е нейно абсолютно право.

По-нататък в първата глава са представени, отново достатъчно подробно, теориите за превъзходството, несъответствието и освобождаването, а също така и редица съвременни теории, които имат пряко отношение към изследвания от докторантката проблем. Осъществен е същият скрупулозен анализ на видовете терапии на социалната тревожност, а изборът на авторката е насочен към когнитивно-

поведенческата терапия, което изглежда не е случайно, тъй като по мнението на редица изследователи и практикуващи клинични психолози тя е една от най-ефективните при лечението на това разстройство.

Във втората глава, озаглавена „Организация на изследването“ и разположена върху обем от 13 стандартни страници, са представени хипотезите, задачите, извадката на самото изследване, чиято основна цел е да бъдат разкрити характеристиките на когнитивния процес при хора със социална тревожност. Изведени са пет хипотези, отнасящи се до взаимовръзките на социалната тревожност с автоматичните мисли, негативните преживявания, психичните защити, копинг стратегиите, хумора и способността за ментализация. Използвана е батерия от тестове, чрез които да става възможно диагностицирането на социалната тревожност и дисфункционалните преживявания, а по отношение на перспективата за разкриване на психичните защитни механизми е добавена и скала за измерване на степента на дисоциация. Прибавен е и въпросник за установяване на чувство за хумор и способност за ментализация. Извадката се състои от 74 изследвани лица, от които 30 мъже и 44 жени, съответно на възраст между 16 и 62 години, като средната възраст е 37,5 години – при мъжете 39 и при жените 36 години.

В третата и четвъртата глави, озаглавени „Емпирично изследване“ и „Дискусия и бъдещи перспективи“, разположени съответно върху обем от 53 и 9 стандартни страници, са представени анализи на резултатите от емпиричното изследване и бъдещите намерения в областта на темата на дисертацията. Тук прави особено приятно впечатление безспорната изследователска култура на София Димитрова, която ѝ позволява с лекота да интерпретира данните от своето изследване. Тя доказва връзката между дисфункционалните мисли и негативния ефект от тревожността, а също така и фактът, че дезадаптивни копинг стратегии са налице при хора с висока степен на социална тревожност. Особен интерес представляват и

идентифицираните полови различия при преживяването на социалната тревожност – жените с натрупване на социален опит се оказват по-адаптивни и с възможности за справяне с тревожността, за разлика от мъжете, при които е налице обратната тенденция.

От множеството други анализи на резултатите от изследването, поне според мен, интерес представлява установената връзка между решаването на проблем като адаптивна копинг стратегия с положителната оценка на чувството за хумор като проява на личностна и когнитивна зрялост. Иначе казано хората, които се стремят към активно решаване на проблемите, са склонни да използват хумора в различни ситуации, оценявайки го като положителен механизъм при сблъсък с проблеми в една или друга социална ситуация.

Интересен факт е и обстоятелството, забелязано от докторантката, че когнитивният компонент на социалната тревожност почти не се влияе от индивидуалния жизнен път и от индивидуалните характеристики на личността. Освен това, оказва се, че общият дискомфорт и тревожността имат почти същата значимост със страха от негативни оценки, макар последният да има все пак минимален превес.

Всички тези емпирични данни са интерпретирани като подкрепящи избора на когнитивно-поведенческата терапия за психотерапия на хората със социално-тревожно разстройство. Заслужават внимание и намеренията на докторантката за бъдещата си изследователска и психотерапевтична работа, които следва да бъдат положително адмирирани.

Едно от важните изисквания към рецензиите и становищата за докторски защиты и хабилитационни конкурси се свежда до оценка на приносите, които кандидатът провижда в своите научни трудове. Бързам да кажа, че в случая е налице единодушие между моята оценка на нейните приноси с това, което докторантката е формулирала като собствени приноси. Нещо повече, скромно, но и достатъчно коректно, София

Димитрова е оценила достойнствата на своята дисертационна разработка, което също е повод за положителната ми оценка.

Що се отнася до забележките и препоръките, мога да споделя, че вече направих една препоръка към бъдещите търсения на докторантката, свързана с употребата на термина „хумор“. Нямам никакви фундаментални забележки към текста, тъй като, според мен, той отговаря на всички възможни изисквания към подобен тип разработки.

Остава да добавя, че по темата на дисертацията докторантката има три публикации, а общият сбор от 80 точки отговаря на минималните национални изисквания на НАЦИД към дисертации за получаване на научната и образователна степен „Доктор“.

В заключение, имайки предвид безспорната обща, психологическа и изследователска култура на София Димитрова, нейните задълбочени познания в областта на психопатологията и психотерапията, демонстрирани в дисертационния ѝ труд „Особености на когнитивния модел при социална тревожност“, си позволявам убедено да препоръчам на членовете на уважаемото жури да присъдят исканата от нея научна и образователна степен „Доктор“. Считаю, че това ще бъде адекватна оценка на постигнатите резултати в дисертацията, но и важен стумил за нейните бъдещи изследователски търсения.

05. 12. 2021 г.

С о ф и я

Автор:

(проф. д.пс.н. Людмил Георгиев)